BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI

Kamoljonova Iroda Niyazjon qizi
Nizomiy ganjaviy nomidagi O’zMPU ning Boshlang’ich ta’lim fakulteti 2-kurs talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.24180789

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslari chuqur yoritilgan. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning tafakkur xususiyatlari, ularda mantiqiy hamda ijodiy yondashuvni rivojlantirishda zamonaviy interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalarning o‘rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich ta’lim, tanqidiy fikrlash, kichik maktab yoshi, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, tafakkur, psixologik yondashuv.

Аннотация: В данной статье освещены педагогические и психологические основы формирования навыков критического мышления у учащихся начальных классов. Проанализированы особенности мышления детей младшего школьного возраста, а также роль современных интерактивных методов и педагогических технологий в развитии их логического и творческого подхода.

Ключевые слова: Начальное образование, критическое мышление, младший школьный возраст, педагогические технологии, интерактивные методы, мышление, психологический подход.
Ingliz tilida (In English)

Abstract: This article highlights the pedagogical and psychological foundations of developing critical thinking skills in primary school students. The cognitive characteristics of primary school-aged children are analyzed, along with the role of modern interactive methods and pedagogical technologies in developing their logical and creative approaches.

Keywords: Primary education, critical thinking, primary school age, pedagogical technologies, interactive methods, thinking, psychological approach.

Bugungi jadal rivojlanib borayotgan globallashuv va raqamli transformatsiya davrida ta’lim tizimi oldiga qo‘yilgan eng asosiy va ustuvor vazifalardan biri — o‘quvchilarda shunchaki tayyor bilimlarni yod olish ko‘nikmasini shakllantirish emas, balki axborotni ongli ravishda qabul qilish, uni tanqidiy tahlil qilish, solishtirish, mantiqiy xulosa chiqarish va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdir. Ayniqsa, bu jarayonni uzluksiz ta’limning mustahkam poydevori bo‘lgan boshlang‘ich sinflardan boshlash muhim ahamiyat kasb etadi [1].Kichik maktab yoshi davri (6–10 yosh) bola shaxsining shakllanishida, uning tafakkuri ko‘rgazmali-amaliy shakldan mavhum-mantiqiy shaklga o‘tishidagi hal qiluvchi bosqichdir. Shu bois, bu davrda o‘qituvchi faqatgina bilim beruvchi emas, balki o‘quvchini fikrlashga, izlanishga va muammolarga yechim topishga undovchi yo‘naltiruvchi murabbiy sifatida namoyon bo‘lishi talab etiladi [3].Tanqidiy fikrlash deganda har qanday axborotni ko‘r-ko‘rona qabul qilmasdan, uni turli ishonchli manbalar asosida tekshirish, tahlil qilish, mantiqiy bog‘liqliklarni topish va o‘z shaxsiy hamda asoslangan

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

nuqtai nazarini himoya qila olish tushuniladi [6]. Boshlang‘ich sinf darslarida — ona tili, o‘qish savodxonligi, matematika va atrofimizdagi olam fanlarini o‘qitish jarayonida tanqidiy fikrlash elementlarini tizimli qo‘llash darslarning ta’limiy va tarbiyaviy samaradorligini keskin oshiradi. Pedagogik-psixologik nuqtai nazardan, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning tafakkurini rivojlantirishda quyidagi muhim omillarga e’tibor qaratish lozim:

1. Muammoli vaziyatlarni yaratish va savollar tizimi: O‘qituvchi dars davomida o‘quvchiga tayyor javobni taqdim etish o‘rniga, "Nima uchun bunday deb o‘ylaysiz?", "Buning boshqacha yechimi bormi?", "Agar shunday bo‘lsa, natija qanday o‘zgaradi?" kabi o‘ylantiruvchi savollar orqali bolani mustaqil fikrlashga undashi zarur [2]. Bu usul bolalarda tahliliy yondashuvni shakllantiradi.
2. Matn bilan ishlashda tahliliy yondashuv: O‘qish savodxonligi darslarida kichik hikoya yoki ertaklarni o‘qib chiqqandan so‘ng, qahramonlarning xatti-harakatlarini baholash, ularning o‘rnida bo‘lganda qanday yo‘l tutish mumkinligini muhokama qilish o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytirib, hayotiy vaziyatlarga tanqidiy ko‘z bilan qarashni o‘rgatadi [5].Grafik organayzerlar va interfaol texnologiyalardan foydalanish: Dars jarayonida Klaster, B-B-B (Bilaman, Bilishni xohlayman, Bildim), Venn diagramma, FSMU kabi texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchining fikrini tizimlashtirishga, o‘z fikrini izchil bayon etishga va mantiqiy xulosalar chiqarishga ko‘maklashadi [4].Psixologik nuqtai nazardan, bu yoshdagi bolalar tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini o‘zlashtirar ekan, ularda nafaqat mantiqiy tafakkur, balki o‘z-o‘zini tanqidiy baholash, boshqalarning fikrini hurmat qilish va sog‘lom munozaraga kirishish madaniyati ham barqaror shakllanib boradi [2]. O‘qituvchining har bir mustaqil va mantiqiy fikrni o‘z vaqtida rag‘batlantirib borishi o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashda muhim turtki bo‘ladi.Boshlang‘ich ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning o‘quv faolligini oshirish va ularning mustaqil hayotga tayyorgarligini ta’minlash bugungi kunning bosh talabidir [8].

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy pedagogika fanining eng dolzarb vazifalaridan biridir. Boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchining mustaqil fikrlashi uchun yaratilgan to‘g‘ri va puxta poydevor uning kelgusida yetuk, raqobatbardosh, har qanday axborotni saralash ko‘nikmasiga ega bo‘lgan ijodkor shaxs bo‘lib voyaga yetishini ta’minlaydi [1]. O‘qituvchilarning kundalik dars jarayonida an’anaviy yondashuvlardan bosqichma-bosqich voz kechib, o‘quvchini faollashtiradigan zamonaviy interfaol metodlarni qo‘llashi ta’lim sifatini yangi, sifat jihatidan yuqori bosqichga ko‘taradi [7].

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mavlonova R., Vohidova N., Rahmonqulova N. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. — Toshkent: "O‘qituvchi", 2019.
2. G‘oziyev E. Ontogenetik psixologiya. — Toshkent: "Noshir", 2020.
3. Muslimov N.A. va boshqalar. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: "VORIS-PUBLISHING", 2021.
4. To‘xtaxodjayeva M.H. va boshqalar. Pedagogika. — Toshkent: "Musiqa", 2018. 5. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Shodiyeva Ya., Xudoyberganova M. Ona tili o‘qitish metodikasi. — Toshkent: "Nosir", 2022.
5. Ziyomuhammedov B. Pedagogika — yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: "Abu Ali ibn Sino", 2020.
6. Karimov I.A. Barkamol avlod — O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. — Toshkent: "Sharq", 2017.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.